

Twee tentoonstellingen, één gedeeld landschap. Na een jaar vol ontmoetingen met mens, dier en het veranderende Fryske platteland, brengt VHDG twee kunstpresentaties van Sophie Krier en ERBA (Suzanne Bernhardt & Philipp Kolmann) samen. Hier presenteren ze nieuwe kunstwerken over onze band met het Fryske Hynder, de veranderingen in het landschap en de toekomst van lokale voedselproductie.

In Hyndertiid deelt Sophie Krier haar visie op de tijd die we doorbrengen met paarden, van vroeger tot nu. Een jaar lang verbleef ze in het gezelschap van paarden en ontmoetten ze vele mensen die met ze werken. Door herders, boeren en fokkers is het Fryske hynder verworpen van wild kuddedier, tot boerenknecht, tot showpaard. In al deze rollen heeft het paard ook het menselijk leven gevormd: in ambacht, economie en het culturele leven van Fryslân. Wat betekent het om samen te werken met dit zwarte dier? En welke tijd ligt er nog voor ons en het paard?

Objectenlijst

Veldweefwerk (Yasmine Machteld K)

Registratie van de bewegingen, kleuren en ritmes van een paardenkudde, geweven in vijf dagen te midden van de kudde op kavel 'Nico 2' van Stoeterij Kruis in de Pinepolder. Het weefwerk fungeert als tijdlijn van de interacties in en rond de kudde in het hier en nu. De ketting van het werk is zo opgezet dat deze gelijk is aan de rompmaat van Yasmine Machteld K, leider van de kudde, waardoor de fysieke schaal van het paard wordt vertaald naar het textiel. Het weefwerk hangt op schofthoogte van het paard (stokmaat): 169 cm. Op de vloer een cirkel zand afkomstig uit een trainingcarrousel met hoefafdrukken van paarden.

Gemaakt in wol en katoen in een combinatie van traditionele en vrije tapisserie-technieken

In samenwerking met Severine Amsing

Met dank aan Coby Kruis en Stoeterij Kruis (Heeg)

Merrielyn Rix 15/251

Registratie van de 251 merriestammen van Koninklijke Vereniging "Het Friesch Paarden-Stamboek" (KFPS) sinds 1879. Stam 15 herbergt modelmerrie Rix (1989–2009), stammoeder van Stoeterij Kruis. De ringen verwijzen naar onderscheidingen zoals ster, kroon, model en preferent, die uitgereikt worden voor bouw, beweging, raskenmerken en fokwaarde; de belletjes herinneren aan vroeg gestorven veulens. Het werk visualiseert generaties van erfgoed en de continuïteit van een stamboek, waarbij individuele levens samenkomen in een tastbaar en ritmisch archief.

Gevlochten pp koord, stopgaren, 8-knoop, metaalringen, belletjes

In samenwerking met Coby Kruis en Stoeterij Kruis (Heeg)

Met dank aan Ruud van Wierden (De Touwspecialist, Heeg)

Werpnoten

Ontstaan vanuit een gesprek met zoöarcheologen Egge Knol en Wietske Prummel over vroegmiddeleeuwse grafrituelen en paardengraven uit de tijd dat Friezen op terpen leefden. De 28

werpkoten zijn replica's van opgegraven paardenphalanxen. Vermoedelijk werden deze botten gebruikt in behendigheidsspelen of rituelen. Het werk belicht het grensvlak tussen archeologisch object, ritueel en artistieke interpretatie, en nodigt de kijker uit het verleden te voelen en te ervaren door middel van tactiele objecten.

Gemaakt in chamotteklei, gepolijst met agaatstenen, gebakken met de Saggart-techniek met toevoeging van metaaloxiden, hooi, paardenhaar en mest van Stoeterij Kruis, afgewerkt met bijenwas

In samenwerking met Lies van Huet (Lies Keramiek)

Met dank aan het Groninger Instituut voor Archeologie (GIA), Thom Bongers, Wietske Prummel en Egge Knol

Peilstok (56 mln jaar)

Een houten peilstok waarop messing gravures tijdsperiodes, paardensoorten en schofthoogten weergeven. Het object maakt de effecten van domesticatie op anatomie en socialisatie van paarden inzichtelijk. De peilstok fungeert als een meetinstrument én als archief: een materiële vertaling van miljoenen jaren evolutionaire en menselijke geschiedenis, gevat in een handzaam object.

Tweedehandse stok (∅ 3,5 cm), messing gravure

Uitgevoerd door Repko Gravure (Sneek)

Met dank aan Association Takh, Association du Four à Pain (Causse Méjean, Frankrijk) en Hélène Roche

Horse Mandala

Geborduurde mandala's ontstaan uit leersessies met paarden, begeleid door Sophie Krier en Eponaquest-coach Judith van Heerde. De deelnemers verbeelden wat paarden in hen aanraken na een oefening in kijken, voelen en ademen. Het werk legt de subtiele interactie tussen mens en paard vast en ontwikkelt zich tijdens de tentoonstelling door nieuwe toevoegingen van deelnemers.

Met de hand geborduurd op textiel

Uitgevoerd door Darya, Rasha, Khannaf, Heba, Perwin, Nahed, Rogine, Anille, Mhende, Marit, Negar, Bousiana, bewoonsters van AZC St. Annaparochie

Met dank aan de paarden Nikita, Guus en Mara van No Nonsense Coach, Fatima & Janne - medewerkers van de COA, en Marit en Aafke - vrijwilligers van het AZC

Weidloeijs / Hooiladen

Siebe Peenstra (1923–2019)

Schilderij van de hooiwinning, gemaakt door veeboer Siebe Peenstra (1923–2019). In het boek "De geur van hooi" schetst Tialda Hoogeveen aan de hand van zijn levensverhaal de grote ontwikkelingen in de landbouw van de twintigste eeuw: schaalvergroting, intensivering en mechanisatie. Deze ontwikkelingen hebben de inzet van het Friese paard op het land overbodig gemaakt.

Olieverf op doek

Bruikleen Tialda Hoogeveen

Onderzoekstafel

Een – uitwaaiende – tafel waar het onderzoeksproces rond Hyndertijd samenkomt: objecten, beeldmateriaal, geluid en teksten.

- Audiogrammen: stemmen uit de wereld van het Friese paard – fokkers, inspecteurs, eigenaren, musea en coaches. Met dank aan: alle gesprekspartners en samenwerkende instellingen (zie hieronder)
- Film Hyndertijd (13'38 min, HD): collage van archiefbeelden en maakprocessen.
  - Camera: Sophie Krier, Nicolas Gabriel, Severine Amsing
  - Editing: Marnix Sixma
  - Muziek: Hynders van Greetje Bijma & Oceanic
- Onderzoeksmateriaal: tekeningen, schetsboeken, procesnotities tijdens residentie VHDG Lokaal, 2025
- Laetoli-afdrukken: foto John Reader / Science Photo Library – versteende voetafdrukken van mens- en paardachtigen (3,6 mln jaar oud, Laetoli, Tanzania) Dit 70 meter lange en 3,6 miljoen jaar oude spoor werd in 1978 ontdekt door Mary Leakey in Laetoli, Tanzania. Het toont aan dat mensachtigen van toen, Australopithecus afarensis, al de rechtopstaande, tweevoetige gang van de moderne mens hadden. De voetafdrukken uiterst rechts zijn afkomstig van een hipparion, een uitgestorven drietenig paard.
- Echobeeld: Echobeeld van de eisprong van een merrie van Stoeterij Kruis, vastgelegd door Coby Kruis tijdens het inseminatie seizoen. Het beeld onderzoekt de grens tussen biologische processen en documentatie, tussen intiem moment en publieke observatie.

Two exhibitions, one shared landscape. After a year of encounters with people, animals, and the changing Frisian countryside, VHDG brings together two art presentations by Sophie Krier and ERBA (Suzanne Bernhardt & Philipp Kolmann). Both present new works exploring our relationship with the Fryske Hynder (Frisian horse), the transformations of the landscape, and the future of local food production.

In Hyndertiid, Sophie Krier shares her reflections on the time we spend with horses, in earlier times and now. For a year, she lived alongside horses and met many people who work with them. Through the hands of herders, farmers, and breeders, the Frisian horse has transformed from a wild herd animal to a farmhand, and into a show horse. In each of these roles, it has shaped human life: in craftsmanship, the economy, and the cultural fabric of Fryslân. What does it mean to work together with this black animal? And what future lies ahead for us and the horse?

Object list

Field weave (Yasmine Machteld K)

A record of the movements, colours and rhythms of a herd of horses, woven in five days among the herd on plot “Nico 2” of Stoeterij Kruis stud farm in the Pinepolder. The weaving serves as a timeline of the interactions in and around the herd in the here and now. The warp of the work is set up to match the girth of Yasmine Machteld K, leader of the herd, translating the physical scale of the horse into the textile. The weaving hangs at the horse's withers height: 169 cm. On the floor is a circle of sand evoking a training carousel with horses' hoofprints.

Made in wool and cotton using a combination of traditional and free tapestry techniques

In collaboration with Severine Amsing

With thanks to Coby Kruis and Stoeterij Kruis (Heeg)

Mare line Rix 15/251

Registration of the 251 mare lines of the Royal Association “Het Friesch Paarden-Stamboek” (KFPS) since 1879. Line 15 includes model mare Rix (1989–2009), foundation mare of breeding farm Stoeterij Kruis. The rings refer to nominations such as star, crown, model and preferent, which are awarded for bodily shape, movement, breed characteristics and breeding value; the bells commemorate foals that died young. The work visualises generations of heritage and the continuity of a studbook, bringing individual lives together in a tangible and rhythmic archive.

Braided PP cord, darning yarn, 8-knot, metal rings, bells

In collaboration with Coby Kruis and Stoeterij Kruis (Heeg)

With thanks to Ruud van Wierden (De Touwspecialist, Heeg)

Toy bones

Inspired by a conversation with zooarchaeologists Egge Knol and Wietske Prummel about early medieval burial rituals and horse graves from the time when the Frisians lived on mounds. The 28 toy bones are replicas of excavated horse phalanges. These bones were probably used in games of skill or in divinity rituals. The work highlights the interface between archaeological object, ritual

and artistic interpretation, inviting the viewer to feel and experience the past through tactile objects.

Made in chamotte clay, polished with agate stones, fired using the Saggart technique with the addition of metal oxides, hay, horsehair and manure from Stoeterij Kruis, finished with beeswax
In collaboration with Lies van Huet (Lies Keramiek)
With thanks to the Groninger Institute for Archaeology (GIA), Thom Bongers, Wietske Prummel and Egge Knol

Measuring stick (56 million years)

A wooden measuring stick with brass engravings depicting time periods, horse breeds and wither heights. The object illustrates the effects of domestication on the anatomy and socialisation of horses. The measuring stick functions as both a measuring instrument and an archive: a material translation of millions of years of evolutionary and human history, captured in a tangible object.

Second-hand stick (ø 3.5 cm), brass engraving

Engravings by Repko Gravure (Sneek)

With thanks to Association Takh, Association du Four à Pain (Causse Méjean, France) and Héléne Roche

Horse Mandala

Embroidered mandalas created during learning sessions with horses, guided by Sophie Krier and Eponaquest coach Judith van Heerde. The participants depict what horses touch in them after an exercise in looking, feeling and breathing. The work captures the subtle interaction between humans and horses and develops during the exhibition through new additions by participants.

Hand-embroidered on textile

Executed by Darya, Rasha, Khannaf, Heba, Perwin, Nahed, Rogine, Aniille, Mhende, Marit, Negar, Bousiana, residents of AZC St. Annaparochie

With thanks to the horses Nikita, Guus and Mara from No Nonsense Coach, Fatima & Janne - employees of the COA, and Marit and Aafke - volunteers at the asylum seekers' centre

Weidloeijs / Hay Loads

Siebe Peenstra (1923–2019)

Painting of hay harvesting, created by cattle farmer Siebe Peenstra (1923–2019). In her book *De geur van hooi* (The Smell of Hay), Tialda Hoogeveen uses his life story to outline the major developments in agriculture in the twentieth century: economies of scale, intensification and mechanisation. These developments made the use of Friesian horses on the land redundant.

Oil on canvas

Loan from Tialda Hoogeveen

Research table

A table where the meandering research process surrounding Hyndertiid comes together: objects, visual material, sound and texts.

- Audiograms: voices from the world of the Frisian horse — breeders, inspectors, owners,

museums and coaches. With thanks to: all interviewees and collaborating institutions (see below)

- Film Hyndertiid (13'38 min, HD): collage of archive footage and creative processes.
Camera: Sophie Krier, Nicolas Gabriel, Severine Amsing
Editing: Marnix Sixma
Music: Hynders by Greetje Bijma & Oceanic
- Research material: drawings, sketchbooks, process notes during residency at VHDG Lokaal, 2025
- Laetoli footprints: photo John Reader / Science Photo Library — fossilised footprints of humans and equids (3.6 million years old, Laetoli, Tanzania) This 70-metre-long and 3.6-million-year-old track was discovered in 1978 by Mary Leakey in Laetoli, Tanzania. It shows that the hominids of that time, *Australopithecus afarensis*, already had the upright, bipedal gait of modern humans. The footprints on the far right are from a hipparion, an extinct three-toed horse.
- Echo image: Echo image of the ovulation of a mare from Stoeterij Kruis, captured by Coby Kruis during the insemination season. The image explores the boundary between biological processes and documentation, between intimate moments and public observation.